

Barn har rätt att bli lyssnade på

*Artikel 12, FN:s konvention
om barnets rättigheter*

BRIS

”I en dialog som fungerar finns jag tillsammans med andra. Där finns någon som lyssnar på mig och där får jag möjlighet att uttrycka det som finns inom mig.

Jag får uppleva gemenskap med andra människor.”

Barbro Goldinger

Barn har rätt att bli lyssnade på

Barn är helt beroende av att vuxna i deras omgivning visar intresse och engagemang för barnets tankar och behov. Vi behöver som vuxna öva oss i att vara lyhörda för barns behov och vara goda lyssnare för att verkligen få ta del av deras perspektiv.

Det kräver ett konstruktivt lyssnande utan förutfattade meningar och fördomanden.

”Ett barn som växer upp i ett sammanhang där de vuxna har förståelse för barnets integritet och respekt för dess egna försök att avgränsa och definiera sig har ett optimalt utgångsläge för att utveckla en sund självkänsla.”

Jesper Juul och Helle Jensen

Det är vuxna som måste visa sig öppna till förutsättningslösa samtal med barn. En grund för sådana möten är att både barn och vuxna tränar sin förmåga till empati, förmågan att sätta sig in i en annan människas verklighet. Barn tycker oftast att det är skönt när en vuxen bryr sig om dem, det skapar trygghet. Som vuxen är det viktigt att du tar dig tid, är ärligt intresserad och att du utgår från barnets behov. Ett barn som möts med respekt och allvar lär sig se och respektera sina egna känslor och tankar.

Barn behöver möta och samtala med vuxna för att kunna tolka och förstå sin verklighet. Barn behöver också möta vuxna som är tydliga med vad som är OK och inte. De behöver tränas i att klara livets vanliga svårigheter. Vuxna behöver träna sig i att inte missförstå eller övertolka det barnet säger. Det är lätt att som vuxen tolka in sin egen, vuxna ångest och oro i barnets berättelse. Ett stödjande samtal hjälper barnet att normalisera sina relationer och det är viktigt att vara lyhörd både för verbal och icke-verbal kommunikation. Många barn upplever att vuxna inte lyssnar, därför är ett öppet och tillåtande klimat i samtalet oerhört viktigt, konsten att våga se en situation ur olika perspektiv.

Att samtala med barn

ARTIKEL 12 i FN:s konvention om barnets rättigheter är viktig för dialogen mellan barn och vuxna – barn har rätt att bli lyssnade på och föra sin egen talan.

Bra samtal med andra människor är något som vi alla behöver, någon att prata med som verkligen lyssnar och för en dialog med just mig. Samtal med andra ger både bekräftelse och gensvar. Vi behöver kommunicera med andra för att få veta vilka vi själva är och behöver ömsesidigheten för att fungera. Samtal med andra är nödvändiga för att en individs identitet ska utvecklas. Ett samtal innebär att du samspejar med någon och förutsättningen är att det finns en relation mellan dem som samtalar. Det goda samtalet handlar kanske allra ytterst om att vara en god samtalspartner.

Samtal kan föras på många olika nivåer och alla människor skapar relationer genom samtal i sin vardag. Genom att formulera dina tankar blir du tydlig både för dig själv och andra och det är i sin tur viktigt för att en person ska utvecklas och mogna.

När vi delar tankar och funderingar med varandra hjälper det oss att bli tydliga. Samtal handlar väldigt mycket om att lyssna, söka alternativ och att utvecklas just genom samspel med andra. Tystnad under samtalet hjälper till att göra orden tydliga. Det måste också finnas en möjlighet att tycka olika utan att bli osams och vi behöver alla träna oss i konsten att respektera en annan människas åsikt. Många har behov av att sammanfatta ett samtal med att vi nog ändå tycker ganska lika. En sådan sammanfattning kan stoppa utvecklingen, medan ett fritt utbyte av tankar ger en möjlighet till något nytt. I ett samtal finns förmågan till ett konstruktivt lyssnande utan förutfattade meningar och fördömanden. En riktigt bra samtalspartner kan fungera som en verklig livgivare.

”Vem ska man gå till och prata? Det kommer aldrig att finnas någon som lyssnar. Någon som verkligen bryr sig. Ingen har tid att lyssna.”

från www.bris.se

”Det handlar om kontakt, möten, respekt för att man finns i den här världen, inte för att man är duktig på något. Och den respekten ska ges av vuxna.

Barnet söker efter den i de vuxnas ögon och lyssnar till tonfallet i deras röster.”

Barbro Goldinger

Tips som man kan ha med sig under ett samtal med enskilda eller i grupp

- **LYSSNA IN VAD BARNEN TÄNKER PÅ.** Lyssna aktivt och tro på deras resurser.
- **VAR NÄRVARANDE I DET BARNEN SÄGER.** Ge dig tid att vänta in deras reaktioner. Det är en utmaning för vuxna att verkligen följa barnens tankegångar med ett äkta intresse och med stor respekt. Det finns inga åsikter som är rätt eller fel och det finns sällan bara ett svar. Tänk på att inte styra samtalet utifrån dina egna behov, var intresserad och noga med att följa med i barnens takt.
- **BEKRÄFTA.** Det är viktigt med återkoppling och bekräftelse, att följa upp vad som sägs och inte lämna någon fråga hängande i luften. Bekräftelsen från gruppleadaren får inte vara överdriven, det kan locka ett enskilt barn att berätta för mycket som denne inte kan ta hand om.
- **SÄTT ORD PÅ DET SOM HÄNDER OCH GE FÖRSLAG TILL TOLKNINGAR.** Upprepa vad barnen säger och kolla om det stämmer. Har jag uppfattat dig rätt? Det är viktigt att verkligen försöka förstå vad som sägs. Undvik generaliseringar, bilder som kan såra någon och att ge råd till någon som inte bitt om det eller att argumentera.
- **ANVÄND GÄRNA FRÅGORNA "VAD?" OCH "HUR?".** "Vad?" för att få mer fakta och "hur?" för att få veta hur de tänker. Var medveten om att en fråga kan förstärka ett enskilt barns konflikt och därför är det viktigt att vara uppmärksam och förberedd på barnens reaktioner.
- **TYSTNAD.** Tystnad behöver inte vara besvärande, den är ibland viktig eftersom den ger utrymme för reflektion. Var hellre tyst än att prata tomma ord. Det är okej att kommentera tystnaden.
- **MÖTE.** Möt barnen på deras nivå och ge varje barn en trygg plats. Fundera på hur du kan få barnet att känna sig tryggt i det enskilda samtalet eller i gruppen. Barnets känsla av tillhörighet är oerhört viktig. Ibland kan det vara viktigt att vara avvaktande, barnet måste få tid att fundera över vad det ska berätta.
- **KNYT IHOP OCH AVSLUTA.** Knyt ihop och avsluta samtalet på den tid ni har bestämt.

Barns perspektiv

1900-talet har kallats barnets århundrade och genom FN:s konvention om barnets rättigheter har barnets bästa satts i fokus. Barns bästa hör ihop med barns behov av omsorg från vuxna i sin närhet. Barn är helt beroende av vuxnas omhändertagande och förhållningssätt både i den egna familjen och i yttrevärlden. Vuxna problematiserar ibland barns situation för mycket och det kan leda till ett negativt fokus på barn. Det är därför viktigt att försöka normalisera livets villkor.

Barn behöver gå igenom svårigheter för att växa och mogna och de behöver vuxna som kan ge stöd och uppmuntra det positiva i barnets förmåga. Det är viktigt att låta barn vara som de egentligen är. Alla barn behöver sin barndom och för att så småningom kunna utveckla realistiska förväntningar på sitt liv.

”Genom goda möten med oss vuxna ska den unge nå identitet, kunskap och handlingsförmåga.”

Ulf Hagström

FN:s konvention om barnets rättigheter

FN:s generalförsamling antog 1989 Konventionen om barnets rättigheter. Det är en internationell lag som är ett juridiskt bindande dokument för de länder som anslutit sig. Konventionen består av 54 artiklar och idag har nästan alla länder i världen ratificerat barnkonventionen.

Det innebär att landet folkrättsligt bundit sig att förverkliga den. Sverige var ett av de första länderna i världen som ratificerade barnkonventionen 1990. Barnkonventionen ger en universell definition av de rättigheter som bör gälla för alla barn i hela världen. Konventionen slår fast att varje människa under 18 år är barn om inte landets lagar säger annat. Barnkonventionen är en del av folkrätten och kritik och påtryckningar är de enda sanktioner som finns om ett land inte lever upp till konventionen. Varje konventionsstat ska med jämna mellanrum lämna rapport till FN:s barnrättskommitté.

Kommuner och landsting ansvarar idag för de flesta frågor som rör barn. Det är därför extra viktigt att de utgår från barnkonventionen i sina beslut och verksamheter.

I barnkonventionen uppmantras alla länder till samarbete för att barn ska få det bättre och den bygger på fyra viktiga grundprinciper:

- **DISKRIMINERINGSPRINCIPEN** är ett förbud mot diskriminering och säger att alla barn har samma rättigheter. Den finns reglerad i ARTIKEL 2 som säger att alla barn har lika värde.
- **PRINCIPEN OM BARNETS BÄSTA** finns reglerad i ARTIKEL 3 som säger att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn.
- **PRINCIPEN OM RÄTTEN TILL LIV** regleras i ARTIKEL 6 och handlar om rätten till liv och utveckling så att barns grundläggande behov blir tillfredställda.
- **PRINCIPEN OM RÄTTEN ATT UTTRYCKA SINA ÅSIKTER** regleras i ARTIKEL 12 barn har rätt att bli lyssnade på och föra sin egen talan. Denna artikel kallas också för demokratiparagrafen. Barn är nästan alltid beroende av vuxnas beslut i sin vardag och behöver därför vuxnas förståelse och engagemang. Barn har rätt att tala om hur de vill ha det och bli respekterade för sina åsikter.

FN:S KONVENTION OM BARNETS RÄTTIGHETER – KORTVERSION

ARTIKEL 1

Ett barn – det är varje människa under 18 år.

ARTIKEL 2

Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.

ARTIKEL 3

Barnets bästa ska alltid komma i första rummet.

ARTIKEL 4

Konventionsstaterna ska sträva efter att till det yttersta av sina tillgängliga resurser söka förverkliga barnets sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter. När resurserna inte räcker till bör man söka lösningar genom internationellt samarbete.

ARTIKEL 6

Varje barn har rätt att överleva och att utvecklas.

ARTIKEL 7

Barnet har rätt till ett namn och en nationalitet. Barnet har rätt, så långt det är möjligt, att få veta vilka föräldrarna är.

ARTIKEL 9

Barnet ska inte hållas åtskilt från sina föräldrar mot sin vilja, utom när det är för barnets bästa. Barn som inte bor med båda föräldrarna ska ha rätt att träffa båda två regelbundet.

ARTIKEL 10

Ansökningar från familjer som vill återförenas över statsgränser ska behandlas på ett positivt, humant och snabbt sätt.

ARTIKEL 12–15

Barnet har rätt att uttrycka sin mening i alla frågor som berör det. När domstolar och myndigheter behandlar fall som rör barnet ska barnet höras och barnets intresse komma i första rummet. Barnets rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet ska respekteras.

ARTIKEL 18

Båda föräldrarna har gemensamt det primära ansvaret för barnets uppfostran och utveckling. Barnet bästa ska för dem komma i första rummet.

ARTIKEL 19

Barnet har rätt att skyddas mot fysiskt eller psykiskt våld och mot vanvård eller utnyttjande av föräldrar eller andra vårdnadshavare.

ARTIKEL 20–21

Barnet, som berövats sin familjemiljö, ska ha rätt till alternativ omvårdnad. Vid adoption ska staterna säkerställa barnets bästa i enlighet med gällande lagar.

ARTIKEL 22

Flyktingbarnet har rätt till skydd och hjälp om det kommer ensamt eller tillsammans med föräldrar eller annan person.

ARTIKEL 23

Varje barn med fysiskt eller psykiskt handikapp har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv som möjliggör dess aktiva deltagande i samhället.

ARTIKEL 24

Barnet har rätt till hälso- och sjukvård. Alla länder ska arbeta för att minska spädbarnsdödligheten och bekämpa sjukdomar och undernäring och avskaffa traditionella, hälsofarliga sedvänjor. Gravida och nyblivna mammor har rätt till hälsovård.

ARTIKEL 28–29

Barnet har rätt till gratis grundskoleutbildning. Undervisningen bör förbereda barnet för livet, utveckla respekt för mänskliga rättigheter och fostra i en anda av förståelse, fred, tolerans och vänskap mellan folken.

ARTIKEL 30

Barnet, som tillhör minoritetsgrupper eller ursprungsbefolkningar, har rätt till sitt språk, sin kultur och religion.

ARTIKEL 31

Barnet har rätt till lek, vila och fritid.

ARTIKEL 32

Barnet har rätt att skyddas mot ekonomiskt utnyttjande samt mot hårt arbete som skadar eller hindrar barnets skolgång och äventyrar barnets hälsa.

ARTIKEL 33

Barnet har rätt att skyddas från olaglig användning av narkotika.

ARTIKEL 34

Barnet har rätt att skyddas mot alla former av sexuella övergrepp och mot att utnyttjas i prostitution och pornografi.

ARTIKEL 35

Bortförande, försäljning eller handel med barn ska förhindras.

ARTIKEL 37

Inget barn får utsättas för tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling och bestraffning. Inget barn får olagligt eller godtyckligt berövas sin frihet. Barnet får inte bestraffas med livstids fängelse eller dödsstraff. Varje frihetsberövat barn ska behandlas humant och med respekt. Barnet har rätt att snarast möjligt få juridisk hjälp. Barnet i fängelse har rätt till kontakt med och besök av sin familj.

ARTIKEL 38

Konventionsstater skall vidta alla lämpliga åtgärder för att tillförsäkra att barn under 18 år inte deltar i väpnade konflikter.

ARTIKEL 39

Barnet som blivit offer för vanvård, utnyttjande, försummelse, tortyr, väpnade konflikter eller annan omänsklig behandling har rätt till rehabilitering och social återanpassning.

ARTIKEL 40

Barnet, som är anklagat för brott eller blivit dömt för straffbara handlingar, har rätt till en behandling som främjar barnets känsla för värdighet och för andras mänskliga rättigheter och grundläggande friheter.

ARTIKEL 41

Rättigheterna i konventionen gäller inte om andra nationella lagar ger barnet större möjligheter att förverkliga rättigheterna.

ARTIKEL 42

De stater som anslutit sig till konventionen åtar sig att göra konventionens bestämmelser och principer allmänt kända bland vuxna och barn.

ARTIKEL 43-45

Bestämmelser om hur alla länder som anslutit sig till konventionen ska arbeta för att förverkliga den. En övervakningskommitté inom FN granskar konventionsstaternas rapporter. FN-organ och frivilligorganisationer kan också delta med information till FN.

ARTIKEL 46-54

Regler om hur stater kan ansluta sig till konventionen och när dessa börjar gälla. En reservation som strider mot denna konventions ändamål och syfte skall inte tillåtas.

Fakta om BRIS.

BRIS bildades 1971 som en följd av ett uppmärksammat fall där en treårig flicka blev misshandlad till döds. **Vi är en partipolitiskt och religiöst obunden organisation och all vår verksamhet bygger på frivilligt arbete och ekonomiska bidrag från privatpersoner och företag.**

Vårt mål är att förbättra barns och ungdomars villkor i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter. BRIS fungerar också som opinionsbildare och remissinstans för att föra fram fakta om barns situation i Sverige idag.

Kärnan i vår verksamhet är Barnens Hjälptelefon och BRIS-mejlen. Hit kan barn och ungdomar vända sig anonymt när de behöver få hjälp och stöd av en vuxen. Antalet samtal och mejl ökar varje år.

Barnens Hjälptelefon: 0200-230 230

BRIS-mejlen: www.bris.se

BRIS Vuxentelefon - om barn: 077-150 50 50

Medlemskap och gåva: Pg 901504-1

Röda sidorna: www.rodasidorna.se

Om broschyren

Texterna är hämtade från handledningen "Samtal med barn" som går att beställa i sin helhet på www.gleerups.se

Riksförbundet BRIS, Karlavägen 121, 115 26 Stockholm.

Gå in på www.bris.se för mer information eller ring oss på 08-598 888 00.